

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารในครอบครัวของพ่อแม่ครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎี แนวความคิด ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษา เพื่อประกอบการสร้างแบบสอบถาม และการอภิปราย ผลการวิจัย ดังนี้

ทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว

การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน

แนวคิดจิตวิทยาครอบครัว

แนวคิดจิตวิทยาเด็ก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว

ความหมายของครอบครัว

ครอบครัว หมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน คือ สามีภรรยาและบุตร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2526 : 165) โดยสามีภรรยาอยู่ร่วมกันโดยการสมรส จะมีลูกหรือไม่ก็ได้ (สุพัตรา สุภาพ, 2518 : 23) มีทายาทสืบสายเลือดก็ได้ หรือบุตรบุญธรรมก็ได้ และการอยู่รวมกันไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ แต่ต่างคนต่างก็ต้องมีปฏิริยาโต้ตอบสัมพันธ์กัน เป็นต้นว่าการเอาใจใส่ต่อกัน รักกัน จิตใจผูกพันกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน อบรมสั่งสอนกัน ฯ (Burgess and Locke อ้างใน นิยม บุญมี, 2534 : 4)

ครอบครัว คือ กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต และกฎหมาย ที่อยู่ร่วมกันในบ้าน เดียวกัน และมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการให้ความรักความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งความสัมพันธ์นั้นอาจจะแน่นแฟ้นมั่นคง หรือลั่นคลอน ร้าวราน แต่ยังไม่ถึงขั้นแตกแยก ก็ยังนับว่าเป็นครอบครัวอยู่ (สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524 : 1)

ครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทในส่วนบุคคลให้รู้จักสถานภาพของตนเอง ตามความเห็นพ้องต้องกันของสังคม เช่น สอนว่าสถานภาพการเป็นพ่อแม่เป็นอย่างไร เป็นต้น

ครอบครัวเป็นกลุ่มสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมาก เพราะครอบครัวเป็นกลุ่มปฐมภูมิที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นต่อกัน มีความรู้สึกขั้นพื้นฐานในการสร้างพฤติกรรม และแบบแผนของท่าทีของแต่ละบุคคล (สมพงษ์ เกษมสิน, 2517 : 54 - 55) ในครอบครัวนี้เองที่จะเกิดการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยมต่างๆ จากพ่อแม่ไปสู่ลูก ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดนี้คือกระบวนการสื่อสารนั่นเอง โดยในแต่ละครอบครัวก็จะแตกต่างกัน เพราะแต่ละครอบครัวก็ย่อมมีการพัฒนารูปแบบลักษณะเฉพาะขึ้นมา

ความแตกต่างของการสื่อสารภายในครอบครัว มีอิทธิพลต่อแบบแผนในการคิด และความสนใจที่เป็นแนวทางในการหล่อหลอม หรือพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล นักทฤษฎีส่วนมากเชื่อว่าประสบการณ์ของบุคคลที่มาจากครอบครัวแบบต่างๆ ย่อมแตกต่างกัน จึงได้แบ่งบรรยากาศการเลี้ยงดูที่บุคคลได้รับจากครอบครัวดังนี้ (สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524 : 113 - 115)

นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา นักมนุษยวิทยา และผู้ทำงานด้านสังคมมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ประสบการณ์ที่เด็กได้รับตั้งแต่วัยเด็กเป็นอิทธิพลในการพัฒนาทางสังคมของเด็กที่สำคัญที่สุด อิทธิพลที่ครอบครัวต้องให้เป็นพื้นฐานความต้องการของเด็ก คือ การมีสุขภาพที่ดี การมีความมั่นคงทางอารมณ์ และการพัฒนาสู่ความเป็นผู้ใหญ่ในสังคม (Williamson, 1958 : 121)

การสื่อสารระหว่างพ่อแม่กับลูก มีอิทธิพลต่อเด็กมาก บ้านหรือครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมแห่งเดียวที่เด็กเกือบทุกคนต้องผ่าน และเกี่ยวข้องด้วยตั้งแต่เกิด ดังนั้นค่านิยม ความรู้ที่พ่อแม่ถ่ายทอดให้แก่ลูกจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ สิ่งที่พ่อแม่รู้จึงมีความสำคัญน้อยกว่าวิธีการที่พ่อแม่ใช้ถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ไปสู่ลูก กระบวนการเรียนรู้ของเด็กมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารภายใน

ครอบครัวของพ่อแม่กับลูกมาก ซึ่งในแต่ละครอบครัวก็มีการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดของตนเองที่มีความแตกต่างกัน (มัทนา ไวทยะโกมล, 2529)

ในทางการสื่อสาร ครอบครัว คือ กลุ่มของบุคคลที่มาอยู่รวมกันเป็นเวลานาน โดยการสมรส มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต หรือทางกฎหมาย ซึ่งการอยู่รวมกันนี้ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ที่มีการจัดระเบียบเป็นระบบการส่งข่าวสารข้อมูลแก่สมาชิก โดยครอบครัวจะมีการจัดระเบียบในแง่ที่สมาชิกในครอบครัวจะมีบทบาทเฉพาะ ได้แก่ การเป็นพ่อ แม่ ลูกสาว พี่ชาย น้องสาว พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างสมาชิก และการตอบสนองต่อปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกคนอื่นๆ จะมีแนวทางสอดคล้องกับแต่ละบทบาท ซึ่งเป็นสิ่งที่คาดคะเนได้

ในครอบครัว การสื่อสารจะเป็นศูนย์กลางของการรวมตัวกัน ทำให้เกิดความใกล้ชิดผูกพัน และเกิดการปรับตัวของสมาชิกในครอบครัว การปรับตัวที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความเข้าใจในความหมายต่างๆ ร่วมกัน

ลักษณะของครอบครัวไทย

ลักษณะครอบครัวไทยในชนบท

มีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ หรือครอบครัวขยาย ในครอบครัวมีสมาชิกเป็นจำนวนมากอยู่ในบ้านเดียวกัน เช่น พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติๆ สมาชิกในครอบครัวมีความเคารพซึ่งกันและกัน มีความกตัญญูต่อพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้มีพระคุณ ผู้ที่เป็นพ่อแม่จะเสียสละ และทำทุกอย่างเพื่อให้สิ่งที่ดีที่สุดกับลูก

ลักษณะครอบครัวไทยในสังคมเมือง

มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ในครอบครัวมีสมาชิกน้อย เช่น พ่อ แม่ และลูกเท่านั้น ทำให้ความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับญาติๆ มีน้อย เพราะแต่ละครอบครัวต่างก็ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น การติดต่อสื่อสารกันระหว่างเครือญาติจึงลดลง เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวมีความอิสระในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกครอบครัวมากขึ้น

ภายในครอบครัวมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้ชีวิตประจำวัน รวมถึงองค์กร และสถาบันต่างๆ เริ่มเข้ามามีบทบาททางสังคมแทนครอบครัว เช่น สถานรับเลี้ยงเด็ก (ไพฑูริย์ เครือแก้ว, 2506 : 25 – 26)

สจิวต เอ ควีน (Sturat A. Queen, 1969) กล่าวว่าแม้ครอบครัวจะมีหลายรูปแบบ แต่เราไม่สามารถบอกได้ว่าครอบครัวแบบใดดีที่สุด เพราะลักษณะของครอบครัวแต่ละแบบนี้เหมาะสมกับสภาพสังคมแต่ละสังคมแต่ละกลุ่มอาจคิดว่าครอบครัวของเราดีที่สุด ครอบครัวของสังคมอื่นแปลกและผิด เพราะไม่เหมือนของเรา ซึ่งแบ่งรูปแบบครอบครัวเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. ครอบครัวขยาย (Extended Family)

มีลักษณะของครอบครัวแบบญาติพี่น้องอยู่รวมกันอย่างใกล้ชิด แม้มีครอบครัวใหม่แล้วก็ยังอยู่รวมกัน

2. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family)

มีลักษณะของครอบครัวพ่อแม่และลูกมีที่อยู่อาศัยตามลำพังตนเอง หาเลี้ยงครอบครัวด้วยตนเอง

3. ครอบครัวกลุ่ม (Composite Family)

มีลักษณะของครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวมากกว่าหนึ่งครอบครัว หรือครอบครัวที่มีสมาชิกมากกว่าหนึ่งคน

หน้าที่ของครอบครัว

1. หน้าที่ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจทำให้แม่บ้านต้องออกมาทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้สำหรับการดำรงชีวิตในครอบครัว ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว แต่ปัจจุบันสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปผู้ชายผู้หญิงจึงต้องร่วมกันตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

2. หน้าที่ในการให้การศึกษา ครอบครัวเป็นตัวแทนวัฒนธรรมที่จะถ่ายทอดขนบธรรมเนียม และประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ในบ้าน ซึ่งจะหาเรียนจากที่อื่นไม่ได้

เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ทำกิจกรรมร่วมกัน จะต่างจากเด็กที่มาจากครอบครัวที่ต่างคนต่างอยู่ ถ้าครอบครัวไม่ปลูกฝังการเรียนรู้ให้แก่เด็ก เด็กจะขาดความรู้ที่ควรได้จากครอบครัว ซึ่งเป็น การสูญเสียหน้าที่ทางการศึกษา

3. หน้าที่ในการปกป้องสวัสดิภาพ ครอบครัวต้องปกป้องสวัสดิภาพของสมาชิกในครอบครัว เช่น การประกันชีวิต เมื่อเจ็บป่วยพาไปรักษาที่โรงพยาบาล เด็กที่ถูกครอบครัวทอดทิ้ง กรมประชาสงเคราะห์จะทำหน้าที่ดูแลแทนครอบครัว ซึ่งเป็นการปกป้องเด็ก แต่ครอบครัวจะให้ความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยแก่เด็กมากที่สุด

4. หน้าที่ในการสนับสนุนการ การมีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นส่วนสำคัญของ ชีวิตครอบครัว จะช่วยให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวแน่นแฟ้น

5. หน้าที่ทางศาสนา ความเชื่อพื้นฐานต่างๆ เด็กมักจะได้จากครอบครัว ครอบครัวควร สอนให้เด็กมีศีลธรรม ปัจจุบันคนวัยหนุ่มสาวที่เรียกตนเองว่าพุทธศาสนิกชน เพราะเกิดมาใน ครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธ แต่ที่จริงแล้วครอบครัวส่วนมากไม่สามารถให้คุณค่าทางศาสนาแก่เด็ก ได้ผลสำเร็จ

6. หน้าที่ในการให้ความรัก และการให้กำลังใจจากครอบครัวจะช่วยให้เด็กเติบโตเป็นคนที่มีความสุข มีความเชื่อมั่นในตนเอง พ่อแม่ซึ่งมีความตระหนักในความสำคัญของความรักที่มีต่อลูก จะ ทำให้ลูกมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าอย่างสมบูรณ์

7. หน้าที่ทางชีววิทยาของครอบครัว ครอบครัวต้องมีการวางแผนชีวิตครอบครัวเกี่ยวกับการมี บุตร เพราะจะได้สามารถรับผิดชอบในการเลี้ยงดู มีเวลา ให้ความรัก ความเอาใจใส่ให้ลูกเจริญเติบโต ได้เต็มที่ ไม่เป็นภาระของครอบครัว และสังคม

นอกจากนี้ครอบครัวยังทำหน้าที่ต่างๆ ในฐานะองค์กรสังคมแรกในชีวิตของมนุษย์ ที่จะ ปลูกฝังการเรียนรู้ถึงความรัก ความอบอุ่น ตลอดจนเป็นสมาชิกของสังคมที่มีคุณภาพ

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว (Family Communication Patterns)

แบบ รูปแบบ หรือแบบแผน (Pattern) หมายถึง พฤติกรรม การประพฤติปฏิบัติที่กระทำซ้ำๆ จนเกิดเป็นลักษณะที่ชัดเจน แน่นนอน มีแนวโน้มที่สามารถทำนายได้

การสื่อสาร (Communication) คือ กระบวนการที่ความคิด หรือข่าวสาร ถูกส่งจากแหล่งสาร ไปยังผู้รับสารโดยเจตนาที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร (Rogers, 1972 : 45) วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการสื่อสารก็คือ การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

เมื่อรวมคำทั้งสองคำแล้ว แบบการสื่อสารภายในครอบครัวของบุคคล หมายถึง ลักษณะที่เด่นชัดของพฤติกรรม หรือการประพฤติปฏิบัติที่กระทำซ้ำๆ ในการสื่อสารระหว่างบุคคลในครอบครัวนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า การสื่อสาร ก็ยังมีความหมายค่อนข้างกว้าง เป็นนามธรรมและครอบคลุมพฤติกรรมหลายๆ อย่างทั้งการสื่อสารด้วยวาจา (Verbal Communication) และการสื่อสารอวัจนะ (Non – Verbal Communication) เพื่อให้เข้าใจชัดเจนขึ้น การศึกษาถึงแบบการสื่อสารภายในครอบครัวของบุคคล จึงจะกำหนดอยู่ในขอบเขต

1. การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) คือ การสื่อความหมาย การเข้าใจ การถ่ายทอดข่าวสารต่างๆ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งในที่นี้คือระหว่างพ่อแม่กับลูก

2. พฤติกรรมการสื่อสาร คือ การแสดงออกของพ่อแม่ที่มีต่อลูกในรูปของการบอกข่าวสารด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ให้การอบรม (Instruction) การแนะนำ (Advise) ด้วยคำพูด คำสอน และการแสดงตนให้เป็นแบบอย่าง หรือเป็นที่ประจักษ์ (Modeling)

ภายในครอบครัว (Family) คือ ความสัมพันธ์ที่แสดงออกโดยสื่อบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งในที่นี้คือระหว่างพ่อแม่กับลูก เป็นการพิจารณาในระดับบุคคล (Individual) ที่เริ่มดำเนินมา และเป็นไปในช่วงวัยเด็ก จนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

จึงอาจสรุปได้ว่า แบบการสื่อสารภายในครอบครัวของบุคคล หมายถึง รูปแบบหรือลักษณะของพฤติกรรมสื่อสารภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับลูก ซึ่งรูปแบบลักษณะพฤติกรรมดังกล่าวแสดงออกโดยวิธีการสื่อสารโดยใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน และอวัจนภาษา ระหว่างพ่อแม่กับลูก

พฤติกรรมสื่อสารภายในครอบครัวมีหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยติดต่อกันโดยทั่วไป การปรึกษาหารือ การแนะนำ การอบรมสั่งสอน การตักเตือน แต่ในความหมายของลักษณะพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดเป็น “แบบ” ของการสื่อสารคือ ความบ่อยครั้งของพฤติกรรมสื่อสารระหว่างพ่อแม่กับลูก โดยพิจารณาจากการให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนที่ผ่านพ้นมาในช่วงชีวิตของบุคคล

แคนเทอร์ และ เลอร์ (Kantor and Lehr, 1976) ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาวิจัยในการสื่อสารในครอบครัว ได้แบ่งคุณลักษณะ หรือแบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด (Close family communication) การสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด (Open family communication) และการสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย (Random family communication) ซึ่งแต่ละแบบมีข้อดีและข้อด้อยในตัวเอง อาจเป็นแบบวิธีสร้างสรรค์หรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับการเลือกมาใช้ในแต่ละสถานการณ์

1. การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด

หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่เข้มงวด มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์อย่างรัดกุม ผู้ที่กำหนดกฎเกณฑ์ คือผู้ที่มีอำนาจสูงสุดซึ่งมักได้แก่หัวหน้าครอบครัว

ข้อดี คือ ครอบครัวแบบนี้มักจะแก้ไขสถานการณ์ที่ยุ่งยากได้โดยอาศัยวิธีการเชิงอำนาจนิยม ซึ่งมีคุณประโยชน์หลายประการ ประการแรก การใช้อำนาจนิยมมักมุ่งเน้นให้เกิดประสิทธิผล ประการที่สอง วินัยและการควบคุมพฤติกรรมสามารถให้ความรู้สึกมั่นคง และปลอดภัยให้แก่สมาชิกได้เป็นอย่างดี ในกรณีที่สมาชิกประพฤติตามกฎระเบียบ ประการต่อมา การใช้ทรัพยากรในครอบครัวแบบนี้ มักจะมีการจัดสรรอย่างรอบคอบไม่ปล่อยให้แต่ละคนทำอะไรตามใจ

ข้อเสีย คือ ทำให้บุตรหลานไม่มีอิสระอย่างเต็มที่ ปิดกั้นตนเองจากโลกภายนอก และดำเนินกิจกรรมประจำวันตามกฎระเบียบของครอบครัว

2. การสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด

หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เหตุการณ์ต่างๆ ภายในครอบครัวสูง แต่ละคนมีบทบาทค่อนข้างมาก และมีความยืดหยุ่นสูง โครงสร้างของอำนาจไม่ได้เป็นไปอย่างตายตัว แต่ละคนมีสิทธิ์ที่จะเสนอ ร่วมตัดสินใจ และดำเนินการได้ ครอบครัวมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกมากพร้อมกันนั้นก็รับอิทธิพลจากภายนอกอยู่เสมอ ไม่มีการสกัดกั้นข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่มาสู่ครอบครัวเหมือนครอบครัวแบบปิด

ข้อดี คือ สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิ์ที่จะปรับความต้องการของตนเองให้เข้ากับครอบครัว เพราะใช้วิธีการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ และยืดหยุ่นสูงเป็นสำคัญ แต่ละคนสามารถมีอิทธิพลต่อครอบครัวได้ และให้โอกาสแก่บุคคลในการเจริญเติบโตสูง ทั้งด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ข้อเสีย คือ ครอบครัวมีสภาพที่ง่ายต่อการแตกแยก ไม่ปรองดองกัน เพราะต่างก็ยึดมั่นในความคิดเห็นของตน เมื่อมีข้อขัดแย้งขึ้นสมาชิกในครอบครัวมักมีทิฐิมานะที่จะเอาชนะกัน การหวังที่จะเอาชนะเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งนั้นจะพอเป็นไปได้ แต่หวังให้ทุกคนเห็นด้วยเป็นเอกฉันท์นั้นเป็นไปได้ยาก

3. การสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย

หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนสามารถทำอะไรตามที่ตนต้องการได้ กฎระเบียบต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวแบบนี้เป็นไปตามสบายในแบบของตนเอง เรื่องที่สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนสนใจมักเป็นเรื่องในปัจจุบัน ไม่มีเป้าหมายในอนาคต การใช้ทรัพยากร หรือการทำกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัวมักเป็นไปเพื่อจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้า มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกสูง และรับอิทธิพลจากภายนอกตามที่แต่ละคนสนใจ ความเป็นอยู่ก็เป็นไปตามแบบฉบับของแต่ละคน เมื่อเหตุการณ์เป็นไปอย่างราบรื่นจะมองว่าครอบครัวแบบนี้ให้โอกาสแก่บุคคลที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพ สร้างสรรค์ แต่เมื่อเหตุการณ์ไม่ราบรื่นจะมองว่า ครอบครัวแบบนี้เป็นหนทางไปสู่ความแตกร้างได้ง่าย

การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน (Mass Media Exposure)

หมายถึง การที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ได้แก่ การดูโทรทัศน์ ภาพยนตร์ การฟังวิทยุ การอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร

เบคเคอร์ (Samuel L. Becker, 1983) อธิบายว่า การเปิดรับต่อสื่อมวลชน หมายถึง ระดับความสนใจในสื่อของผู้รับสาร ซึ่งบางครั้งรวมไปถึงปัจจัยอื่นๆด้วย เช่น ความจำ ความสนใจ

ในการวิเคราะห์เชิงพฤติกรรมศาสตร์ ได้อธิบายสาเหตุที่ทำให้มนุษย์เปิดรับข่าวสารต่างกัน เพราะวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 4 ประการ คือ

1. การแสวงหาข่าวสาร (Information Search) บุคคลจะมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาข่าวสารจากสื่อต่างๆ เพื่อจะรับเอาเนื้อหาของข่าวสารนั้น
2. การรับข่าวสาร (Information Receptivity) บุคคลจะเริ่มความกระตือรือร้น และความสนใจ เมื่อได้รับรู้ข่าวสารบางเรื่องในระหว่างการเปิดรับสื่อปกติ
3. การรับข่าวสารตามประสบการณ์ คือการใช้สื่อเพื่อการพักผ่อนตามปกติ หรือเพื่อให้มีบางสิ่งบางอย่างทำ การเปิดรับข่าวสารแบบนี้ข่าวสารจะมีความสำคัญน้อย
4. การไม่รับ (Nonreceptivity) บุคคลจะไม่ได้เป็นผู้แสวงหาข่าวสาร หรือตั้งใจรับข่าวสาร แต่ก็ถือเป็นการเปิดรับข่าวสารอย่างไม่ได้ตั้งใจ เช่นการได้ฟังวิทยุในร้านค้า

ในการรับข่าวสารมนุษย์จะไม่รับข่าวสารที่ผ่านเข้ามา แต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อตน แรงผลักดันที่ทำให้บุคคลหนึ่งๆ ได้มีการเลือกรับข่าวสารเกิดจากองค์ประกอบพื้นฐานของผู้รับสารในด้านต่างๆ ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านจิตใจ เช่น กระบวนการเลือกรับข่าวสาร การเลือกรับรู้ตามทัศนคติ และประสบการณ์เดิมของตน

2. องค์ประกอบด้านสังคม สภาพแวดล้อม เช่น ครอบครัว วัฒนธรรม ประเพณี ลักษณะทางประชากร เช่น เพศ อายุ การศึกษา และสภาพทางสังคม

ทฤษฎีการเลือกรับ (Selective Exposure Theory)

วีสส์ (Weiss, 1969) อธิบายว่า บุคคลมีแนวโน้มจะเปิดรับเนื้อหาข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติของตน เช่น เลือกรับเนื้อหาของข่าวสารที่ทำให้ตนเองสบายใจ มั่นใจ และหลีกเลี่ยงที่จะรับเนื้อหาข่าวสารที่ทำให้ตนเองเกิดความไม่มั่นใจ วิดกกังวล

กระบวนการเลือกรับข่าวสาร (Selective Process) มีขั้นตอนต่างๆคือ (Klapper, 1960 : 5)

1. การเลือกรับหรือการเลือกใช้ (Selective Exposure) บุคคลจะเลือกรับสื่อจากแหล่งต่างๆตามความสนใจ และตามความต้องการของตน เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาและเป็นข้อมูลเพื่อสนองความต้องการของตน

2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) นอกจากบุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารแล้ว บุคคลยังเลือกให้ความสนใจต่อข่าวสารที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องหรือเข้ากันได้กับทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิมของบุคคลนั้นๆ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามหลีกเลี่ยงการรับข่าวสารที่ขัดต่อทัศนคติ หรือความคิดดั้งเดิม เพราะการได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับความรู้สึกจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่พอใจ หรือสับสนได้

3. การเลือกรับรู้ และตีความหมาย (Selective Perception and Selective Interpretation) เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ผู้รับสารอาจมีการเลือกรับรู้ และตีความสารที่ได้รับตามประสบการณ์ของแต่ละคน

4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) หลังจากที่บุคคลเลือกรับรู้ และตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อของตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาของ

สารในส่วนที่มีต้องการ และจำเข้าไปเป็นประสบการณ์ ขณะเดียวกันก็ลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับความสนใจของตนเอง

ทฤษฎีความสอดคล้อง (Consistency Theories)

เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่อธิบายถึงเหตุผลของการที่บุคคลรับรู้ และเพิกเฉยไม่รับรู้ต่อข่าวสารจากสื่อมวลชนบางอย่าง กลุ่มทฤษฎีความสอดคล้องมี 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีความสมดุลย์ (Balance Theory) ทฤษฎีความสอดคล้อง (Congruity Theory) ทฤษฎีความขัดแย้ง (Dissonance Theory) ทั้งสามทฤษฎีมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กลุ่มทฤษฎีดังกล่าวให้คำอธิบายพฤติกรรมทางเลือกเปิดรับข่าวสารไว้ว่าบุคคลจะเลือกรับข่าวสารโดยมีสามัญสำนึก และไม่มีสามัญสำนึก เฉพาะข่าวสารแนวความคิดที่เข้ากันได้ หรือสอดคล้องกับทัศนคติ ค่านิยม และจะหลีกเลี่ยงการเลือกรับข่าวสารที่ขัดแย้งกับทัศนคติความคิดเห็นของตนเอง ความสามารถในการหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้ง และซึมซาบข่าวสารที่เห็นด้วยนี้เองเรียกว่า การเลือกรับรู้ (Davison, W. Phillips, et. Al, 1989)

แม็คคอมส์ และเบ็คเคอร์ (McCombs and Becker, 1979) ได้ให้ความเห็นว่าบุคคลเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อตอบสนองความต้องการ 4 ประการ คือ

1. เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามความเคลื่อนไหว และสังเกตการสิ่งต่างๆ รอบตัวจากสื่อมวลชน เพื่อจะได้รู้ทันเหตุการณ์ ทันสมัย และรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ควรรู้
2. เพื่อต้องการช่วยตัดสินใจ (Discussion) โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน การเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะ หรือเหตุการณ์ต่างๆ รอบตัวได้
3. เพื่อการพูดคุยสนทนา (Discision) การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทำให้บุคคลมีข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการพูดคุยกับคนอื่นได้
4. เพื่อความต้องการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อรับรู้ และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ ความเป็นไปต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและรอบๆ ตัว

จากความต้องการดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดพฤติกรรมแสวงหาข่าวสาร (Information Seeking) ซึ่งผู้รับสารสนใจเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ และแสวงหาข่าวสารนั้นจากสื่อมวลชน พฤติกรรมแสวงหาข่าวสารจึงเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชาชนเลือกใช้สื่อ และเนื้อหาข่าวสารอย่างไรและทำไม

แนวคิดจิตวิทยาครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยเด็ก

มนุษย์สัมพันธ์ในครอบครัวมีความสำคัญแก่เด็กในวัยนี้มาก เพราะเด็กยังต้องการบรรยากาศของความรัก ความเข้าใจ และความร่วมมือกันแก้ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างพ่อแม่

ความต้องการทางด้านวัตถุ เริ่มเพราะเด็กก้าวเข้าสู่สังคมภายนอก เริ่มเข้าโรงเรียน เริ่มมีเพื่อน บางครั้งเด็กไม่ได้ต้องการอย่างจริงจังแต่เห็นเพื่อนมีก็อยากมีบ้าง อย่างไรก็ตามความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กในวัยนี้ก็ยังคงเป็นความรัก ความเอาใจใส่ จากพ่อแม่ผู้นั้นเอง ในเด็กวัยประถมพ่อแม่เริ่มมีบทบาทมากขึ้น พ่อมีความสำคัญต่อลูกผู้หญิงเท่ากับลูกผู้ชาย พ่อควรให้ลูกได้ใกล้ชิด มิใช่ห่างเหินหรือดูจนเกินไปจนเด็กกลัวและหันมาใกล้ชิดกับแม่เพียงผู้เดียว ยิ่งสำหรับเด็กผู้ชายแล้ว ถ้าสนิทกับแม่เพียงผู้เดียวจะทำให้ลูกขาดโอกาสที่จะเลียนแบบความเป็นชายจากพ่อ แต่ในสังคมไทยพ่อถือเป็นผู้นำและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครอบครัวอยู่ แต่บทบาทของพ่อและแม่ที่มีต่อลูกควรทัดเทียมกัน

บทบาทของพ่อแม่ในการอบรมสั่งสอนลูก

1. การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กอย่างเพียงพอ

พ่อแม่ควรรู้ว่าเด็กแต่ละวัยมีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน พ่อแม่ทุกคนย่อมรักลูกแต่การแสดงออกถึงความรักลูกของพ่อแม่ไม่ควรให้เด็กมีความรู้สึกที่เกิดความลำเอียง ซึ่งอาจแสดงออกได้ดังนี้ แสดงความห่วงใยทุกข์สุขของลูกโดยการถามลูกอยู่บ่อยๆ หาเวลาให้ลูกบ้าง เล่นกับลูก พูดคุยกับลูก ให้ลูกมีโอกาสได้ปรึกษาหารือ พูดกับลูกด้วยใบหน้าเบิกบานยินดี การสั่งสอนหรือการลงโทษ ควร

ทำด้วยเหตุผล อย่าใช้อารมณ์ พ่อแม่ที่มีลูกหลายคนควรระวังในการแสดงความรักน้องต่อหน้าลูกคนโต อย่าให้ลูกคนโตมีเจตคติที่ไม่ดีต่อน้อง

2. การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

การทำให้เด็กมีการเรียนรู้ที่ดี กระทำได้โดย จัดให้เด็กได้พบสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาของเด็ก ให้เด็กได้เผชิญสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ให้เด็กเล่นเอง เพื่อฝึกให้เด็กมีความคิดริเริ่มทำอะไรสำเร็จด้วยตนเองจะเกิดความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น ถ้าพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ควรส่งเสริมให้เด็กทำต่อไป อาจทำได้โดยการให้รางวัล เช่น การชมเชย การแสดงให้เห็นว่าพ่อแม่พอใจ รางวัลที่เป็นสิ่งของไม่ควรให้บ่อยครั้งจนเด็กติดเป็นนิสัยว่าเมื่อทำอะไรแล้วจะได้สิ่งตอบแทนเสมอไป พ่อแม่ควรหยุดพฤติกรรมของเด็กที่เป็นอันตรายต่อตัวเองหรือพฤติกรรมละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือของส่วนรวม เช่น การด่าคน รังแกน้อง ขโมยของ อาจทำได้โดยการลงโทษทางกายและการลงโทษทางจิตใจ อาจทำได้โดยการจำกัดสิทธิ การแสดงอาการไม่ชอบของพ่อแม่ การลงโทษทางกายโดยการตี โดยปกติการลงโทษทางกายมักไม่ได้ผลในระยะยาว การแสดงว่าพ่อแม่ไม่ชอบเป็นการหยุดยั้งพฤติกรรมของเด็กที่ได้ผลมากกว่าเพราะเด็กต้องการให้พ่อแม่รัก เขาจะไม่ทำในสิ่งที่พ่อแม่ไม่ชอบ

การเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเลียนแบบ เพราะการเลียนแบบที่ดีเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ความต้องการสร้างบุคลิกภาพเฉพาะตัว ทำให้เด็กรับเอาบุคลิกภาพของคนอื่นๆมาและปรับเป็นของตนเอง บุคคลที่เด็กชอบเลียนแบบมักเป็นบุคคลที่เด็กเกิดความประทับใจ เช่น พ่อ แม่ ครู ดารา นักร้อง การนำประวัติและผลงานของบุคคลตัวอย่างมาเล่าให้เด็กฟังเป็นวิธีการหาตัวแบบที่เหมาะสมวิธีหนึ่ง เด็กจะสร้างบุคลิกภาพจากพ่อแม่ ดังนั้นพ่อแม่สร้างความสำเร็จในชีวิตให้ลูกเห็น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวมีความสำคัญ การที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก และปฏิบัติต่อคนอื่นๆ เด็กจะจำและเลียนแบบพฤติกรรมนั้น การเรียนรู้โดยการเลียนแบบ มีผลมากกว่าการสั่งสอนอบรมเด็ก พ่อแม่ที่สอนให้เด็กมีเหตุผลในขณะที่ต้องการใช้อารมณ์กับเด็ก หรือสอนให้ลูกเลิกพฤติกรรมบางอย่างแต่พ่อแม่เป็นผู้กระทำเอง เช่น การพูดโกหก การสูบบุหรี่ การสอนจะไม่เกิดผล

3. การยอมรับในสิทธิความเป็นคนของเด็ก

การยอมรับเลี้ยงดูของพ่อแม่มี แบบ คือ การที่พ่อแม่ใช้กฎเกณฑ์ตายตัว และต้องทำทุกอย่างตามกฎเกณฑ์ และแบบการเลี้ยงดูอย่างมีเหตุผล ให้เด็กมีสิทธิเสรีภาพยอมรับในสิทธิของเด็ก

พ่อแม่ควรมองพฤติกรรมของเด็กด้วยความรู้สึกของเด็ก คือต้องเข้าใจเด็ก เช่น เด็กที่ทำสกปรกเมื่อเล่นมากๆ ก็ควรเข้าใจว่าวัยของเด็กไม่สนใจความสะอาดมากการเล่นของเด็กจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะไม่ให้มีการสกปรก เด็กทำของเล่นหายอาจเป็นเพราะเด็กชอบคิดค้นมากกว่าที่จะเข้าใจว่าเด็กชอบทำลายสิ่งของ พ่อแม่ควรให้อิสระในการที่เด็กจะเลือกทำในสิ่งที่ตนต้องการแต่ควรต้องควบคุมว่าการกระทำนั้นไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันหรือเป็นอันตรายต่อผู้อื่น การให้เด็กมีอิสระทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเองและรู้จักแก้ปัญหาเอง ส่วนการบังคับให้ลูกทำอะไรตามที่พ่อแม่ต้องการเป็นการกระทำที่ขัดต่อการสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กจะทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่ม พ่อแม่ไม่ควรเปรียบเทียบเด็กของตนเองกับผู้อื่น เพราะเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน การนำเด็กของตนเองไปเปรียบเทียบกับเด็กที่เก่งกว่าจะทำให้เด็กเกิดปมด้อย หรือทำให้เด็กเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนๆ

แนวคิดจิตวิทยาเด็ก

บุคลิกภาพโดยทั่วไปของเด็ก

เนื่องจากเป็นระยะที่เด็กจะต้องเข้าโรงเรียน ต้องเปลี่ยนสภาพแวดล้อมจากการอยู่บ้านเป็นเวลานานในตอนกลางวันเป็นไปอยู่โรงเรียนแทน ได้พบกับคนแปลกหน้าทั้งที่อยู่ในวัยเดียวกัน และต่างวัย ต้องเผชิญกับกฎระเบียบข้อบังคับที่แตกต่างไปจากที่บ้าน และต้องมีภาระรับผิดชอบทั้งในแง่การช่วยเหลือตนเองเกี่ยวกับการทำกิจวัตรประจำวัน การช่วยเหลือครอบครัว และในแง่การทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สิ่งเหล่านี้มีผลต่อบุคลิกภาพโดยส่วนรวมของเด็ก

ในทฤษฎีของอริคสัน เห็นว่าเด็กวัยประถม เป็นวัยที่ต้องการการปกป้องจากพ่อแม่บ่อยลง เพราะเขาต้องการเวลาที่จะเป็นของเขาเองมากขึ้น เด็กอยากเล่น อยากสำรวจโลกรอบตัวเอง อยากเรียนรู้เกี่ยวกับคน วัตถุ และสภาพแวดล้อมรอบตัว บ้านนับเป็นเพียงที่พักผ่อนมิใช่โลกทั้งหมดสำหรับ

เขาอีกต่อไป ดังนั้นถ้าพ่อแม่เข้าใจและปล่อยให้ลูกรู้จักที่จะตัดสินใจทำหรือไม่ทำอะไรด้วยตนเองบ้าง ปล่อยให้ลูกอยู่ห่างสายตาพ่อแม่บ้าง หรือปล่อยให้ลูกเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆตามลำพังบ้าง เด็กก็จะพัฒนาความรู้สึกกระฉับกระเฉง (Industry) กระตือรือร้นในกิจกรรมที่ทำ ซึ่งจะมีผลไปถึงความสำเร็จในชีวิตการเรียนหรือชีวิตการทำงานในอนาคตเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ในทางตรงข้ามถ้าปกป้องมากเกินไป หรือขัดขวางมากเกินไปไม่ให้ลูกทำในสิ่งที่ลูกสามารถทำได้ก็จะมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของลูก ทำให้ลูกเกิดความเฉื่อยชา รู้สึกด้อย (Inferiority) ไม่อยากคิด ไม่อยากทำอะไร และอาจจะเลยไปถึงการขาดความรับผิดชอบ เพราะไม่แน่ใจว่าตนจะสามารถพอที่จะรับผิดชอบต่อสิ่งต่างๆ ได้หรือไม่อีกด้วย

บุคลิกภาพของเด็กวัยประถมเป็นสิ่งที่เหมาะสมมาจากเด็กวัยทารก และวัยก่อนเข้าโรงเรียน ดังนั้นลักษณะบุคลิกภาพหลายอย่างของเด็กวัยนี้จึงค่อนข้างคงตัวและฝังแน่นจนมีแนวโน้มที่ทำให้เชื่อได้ว่าลักษณะบุคลิกภาพที่ปรากฏนี้จะยังคงต่อเนื่องไปถึงวัยผู้ใหญ่ และยังถ้าอยู่ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่คงเดิม หรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อย บุคลิกภาพทั้งหลายที่ปรากฏในวัยประถมก็จะปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากขึ้นเมื่อเด็กเติบโตอยู่ในวัยผู้ใหญ่

บทบาทของเด็กในครอบครัว

การประพฤติและการปฏิบัติตนในบ้าน

เด็กควรมีความประพฤติและการปฏิบัติตนในบ้าน ดังนี้ มีความประพฤติ และมารยาทดี ปฏิบัติตามคำสั่งสอนที่สั่งมาของศาสนา พ่อแม่และผู้ใหญ่ มีความประพฤติเรียบร้อย ทั้งด้านการพูด อิริยาบถ และการแต่งกาย รักความสะอาดทั้งเสื้อผ้า ร่างกาย และภายในบ้าน กล้าและรู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างถูกต้องเหมาะสม มีสัมมาคาราวะต่อผู้ที่ควรเคารพนับถือ

การช่วยเหลือภารกิจในบ้าน

เด็กควรมีความรับผิดชอบช่วยเหลือตนเองในส่วนที่เป็นเรื่องเฉพาะของตน เช่น การซักเสื้อผ้า การทำที่นอน การร่วมรับผิดชอบภายในบ้าน เช่น การซักเสื้อผ้าให้พ่อแม่ การทำความสะอาด กวาดถูบ้านเรือน การช่วยงานครัว ซึ่งการช่วยงานครัวเป็นสิ่งที่ควรต้องทำไม่ว่าจะเป็นเด็กหญิงหรือ

เด็กชายเพื่อที่ว่า ในอนาคตเด็กที่เติบโตไปเป็นสามีที่มีบทบาทในงานครัวร่วมกับภรรยาด้วย รับผิดชอบภารกิจที่สอดคล้องกับเพศ เช่น เด็กชายช่วยเหลืองานสวนหรืองานในไร่ นา ยกของหนัก พรวนดิน ตักน้ำ รดน้ำต้นไม้ ซ่อมแซมบ้าน เด็กหญิงอาจเย็บปักถักร้อย หรือทำความสะอาดเช็ดถูบ้าน เป็นต้น การช่วยเหลือภารกิจในบ้าน เป็นบทบาทที่จะเสริมสร้างลักษณะนิสัย ความเป็นแม่บ้านพ่อ เรือน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในชีวิตที่ดีในครอบครัวเมื่อเด็กเติบโตใหญ่ขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องครอบครัว รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว มีดังนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว

Hess และ Shipman (1965) ศึกษาพบว่า รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีผลมาจากการที่เด็กเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ภายนอกครอบครัว เช่น กิจกรรมในโรงเรียน กิจกรรมสาธารณะ การใช้สื่อมวลชน การเรียนรู้ทางสังคม และการเมือง

Mcquire (1967) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว พบว่า ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว

Mcleod, Harbur and Price (1972) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการโน้มน้าวจิตใจและการสื่อสารภายในครอบครัว พบว่า แต่ละบุคคลได้รับการเรียนรู้ จากการสื่อสารภายในครอบครัวนับตั้งแต่วัยเด็ก และการเรียนรู้ส่งผลให้เกิดสังคมประกิต (Socialization) ซึ่งความแตกต่างในด้านนี้ทำให้บุคคลแต่ละคนถูกโน้มน้าวใจได้ในระดับที่แตกต่างกัน

Mcleod, Chaffee และ Wackman (1975) ได้อธิบายลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวว่ามี 2 แบบ คือ Socio-Orientation และ Concept-Orientation ความสัมพันธ์แบบ Socio-Orientation คือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวที่เข้ากันได้ ครอบครัวแบบนี้จะอบรมให้เด็กรักความสามัคคีกลมเกลียวกับพ่อแม่และบุคคลอื่นๆ ในครอบครัว พ่อแม่จะสนับสนุนให้

เด็กปรับตัว สอนให้หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ยอมจำนนในการถกเถียงปัญหา ครอบครัวจะสอนให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ ส่วนความสัมพันธ์แบบ Concept-Orientation จะสนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็น โดยถือแนวความคิดข้อเท็จจริงความถูกต้อง ความเป็นไปได้ของเนื้อหาที่สื่อสารกันเป็นหลัก เด็กจะได้รับกำลังใจเมื่อรู้จักแสดงความคิดเห็นของตนออกมาอย่างเปิดเผย รู้จักโต้แย้งผู้อื่น และขณะเดียวกันก็ยอมรับฟังความคิดเห็นความเชื่อของคนอื่นด้วย นอกจากนี้พ่อแม่ยังสนับสนุนให้ลูกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแสดงเหตุผล แม้จะมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงหรือขัดแย้งกับบุคคลอื่น ดังนั้น เด็กมักจะถกเถียงปัญหากับพ่อแม่หรือบุคคลอื่นเป็นประจำ และรู้จักประเมินปัญหาอย่างรอบคอบ

นภาพรณี หวานนทร์ (2520) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่าการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ในเรื่องการแบ่งงานในครอบครัว และโครงสร้างทางอำนาจในครอบครัวอย่างมาก

ธารทิพย์ สมบูรณ์ (2527) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การแพร่กระจายค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของนักเรียนในกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนที่มีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบเน้นเหตุผล (Concept-Orientation) จะเปิดรับข่าวสารเรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการบ่อยครั้งกว่านักเรียนที่มีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบเน้นสังคม (Socio-Orientation) และรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบเน้นเหตุผล (Concept-Orientation) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้ ทักษะคิด และการนำไปปฏิบัติในเรื่องค่านิยมพื้นฐาน และยังพบว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวแบบเน้นเหตุผล (Concept-Orientation) มีแนวโน้มจะมีความรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานดีกว่าครอบครัวแบบเน้นสังคม (Socio-Orientation)

มัทนา ไทยะโกมล (2529) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวของบุคคลกับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารธนาคารในประเทศไทย พบว่ารูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวเดิมของผู้บริหาร มีความสัมพันธ์กับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารธนาคาร กล่าวคือรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบ Consensual มีความสัมพันธ์กับลักษณะการบริหารงานที่มีแนวโน้มเป็นแบบประชาธิปไตย

พัชนี เขยจรรยา และประทุม ฤกษ์กลาง (2531) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวและการเปิดรับสื่อมวลชนของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ารูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบเปิด มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อวิทยุ รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบปิดมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อวิทยุ ส่วนรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวแบบปล่อย มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อวิทยุ

ขวัญใจ ผลิเจริญสุข (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การสื่อสารในครอบครัว กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด สื่อมวลชนที่นักเรียนส่วนใหญ่เปิดรับบ่อยที่สุดคือโทรทัศน์ ส่วนผลการเปิดรับเรื่องราวเกี่ยวกับยาบ้าจากสื่อโทรทัศน์ทำให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงในการลองเสพสื่อวิทยุทำให้เกรงกลัวในอันตราย และสื่อหนังสือพิมพ์ทำให้ได้รับความรู้และความเข้าใจ

อัชณีภรณ์ นิลอรุณ (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การเปิดรับข่าวสาร การสื่อสารในครอบครัว และการตัดสินใจในครอบครัวของคู่สามีภรรยา พบว่าการตัดสินใจในครอบครัวของคู่สามีภรรยา มีความสัมพันธ์ระดับต่ำมากกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบปิด และแบบปล่อย ในระดับต่ำกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดข้างต้นมีส่วนคล้ายคลึงกับการวิจัยครั้งนี้ในเรื่องรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน แต่งานวิจัยครั้งนี้มีข้อแตกต่างจากงานวิจัยทั้งหมดข้างต้นคือ ศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของพ่อแม่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาตามกรอบแนวคิดของ แคนเทอร์ และ เลร์ (Kantor and Lehr, 1976) และการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยศึกษาประเภทของสื่อ และข่าวสารเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวผ่านสื่อที่มีผลต่อรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของพ่อแม่ในเขตกรุงเทพมหานคร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย